

**Bilişim Teknolojilerinin Temelleri Dersi Öğretim Programının
Nesilsel Yaklaşım ile Değerlendirilmesi**
Evaluation of the Information Technologies Fundamentals Curriculum with a
Generational Approach

Yazar Bilgisi/ Author Information

Tuğba OĞUZ

 Uzman, Bartın Üniversitesi, Bartın/Türkiye, tubasari5510@gmail.com

Nuriye SEMERCİ

 Prof. Dr., Bartın Üniversitesi, Bartın/Türkiye, nsemerci@bartin.edu.tr

Makale Bilgisi/ Article Info

Makale Türü/ Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi/ Received : 18.11.2024

Kabul Tarihi /Accepted : 14.05.2025

Yayın Tarihi/Published : 27.06.2025

Atıf / Cite

Oğuz, T. ve Semerci, N. (2025). Bilişim teknolojilerinin temelleri dersi öğretim programının nesilsel yaklaşım ile değerlendirilmesi. *EDUCATIONE*, 4(1), 127-153.

Özet

Çalışmanın amacı, beşinci nesil değerlendirme yaklaşımını kullanarak ortaöğretimde uygulanan 9. Sınıf Bilişim Teknolojileri Dersi Öğretim Programı'nı değerlendirmektir. Bunun yanında programın kazanımları doğrultusunda işlenen derslerin, öğrencilerin ihtiyaçlarına ve geleceğe dair mesleki planlarına ne ölçüde uyum sağladığını anlamaktır. Çalışma nitel olarak yapılmıştır. Durum çalışması deseni esas alınarak yürütülen araştırmanın katılımcıları amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Veriler, 17 öğrenci, 4 öğretmen ve 2 yöneticiden oluşan 23 katılımcıyla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Toplanan veriler tümevarımsal analiz ile analiz edilmiştir. Araştırmanın analizinde MAXQDA 20 paket programı kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, Bilişim Teknolojilerinin Temelleri dersi, hedefler açısından öğrencilerin sosyal hayatlarına ve seçmek istedikleri mesleki hayata olumlu yönde katkı sağlamaktadır. Bunun yanında programın hedefleri öğrencilerin kariyer planlama durumlarını destekler nitelikte hazırlanmıştır. Aynı zamanda hedefler öğrencilerin diğer derslerine katkı sağlar niteliktedir. Ancak programın içeriğindeki yoğunluk ve öğrencilerin seviyesine uygun olamama durumları, istenilen katkıyı sağlayamamaktadır. Öğrenme-öğretme süreçleri ve ölçme-değerlendirme durumlarındaki materyal, öğrenci motivasyonu ve teknik kaynak gibi eksiklikler nedeniyle de öğrencilerin seçmek istedikleri meslek ve sosyal hayatlarına, kariyer planlama durumlarına katkı sağlanamadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: *Beşinci nesil değerlendirme, Nesilsel değerlendirme yaklaşımı, Program değerlendirme, Bilişim teknolojileri programı*

Abstract

The aim of the study is to evaluate the 9th Grade Information Technologies Curriculum implemented in secondary education using the fifth-generation assessment approach. Ethics committee approval was obtained for this research. The study was conducted qualitatively. The participants of the study, which was conducted on the basis of the case study design, were determined by the maximum variation sampling method, one of the purposive sampling methods. Data were collected through semi-structured interviews with 23 participants consisting of 17 students, 4 teachers and 2 administrators. The collected data were analyzed by inductive analysis. MAXQDA 20 package program was used in the analysis of the research. According to the results of the research, the Fundamentals of Information Technologies course contributes positively to the social life of the students and the professional life they want to choose. In addition, the objectives of the program have been prepared in a way that supports the career planning status of the students. At the same time, the goals contribute to the other lessons of the students. However, the intensity in the content of the program and the situations that are not suitable for the level of the students cannot provide the desired contribution. It has been observed that due to the lack of materials, student motivation and technical resources in the learning-teaching processes and measurement-evaluation situations, it is not possible to contribute to the career planning situations of the students.

Keywords: *Educational sciences, Fifth generation evaluation, Generational evaluation approach, Program evaluation, Information technologies program*

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The aim of this study is evaluate the 9th Grade Information Technologies Curriculum (ITC) applied in secondary education using the fifth-generation assessment approach. This research is based on the fact that stakeholder groups present different perspectives. Accordingly, it is important that the groups draw more concrete and context-specific results through self-evaluation and that no evaluation based on the fifth generation evaluation approach is encountered. In this context, in this study, the compatibility of the 9th Grade IT Course with the students' interests, needs, skills needed by the economy, and career planning was examined with the fifth generation assessment approach on the basis of the generational approach. In this direction, answers to the following questions were sought.

- Is the 9th grade Fundamentals of ITC suitable for the vocational and social life that secondary school students will choose in the future? does it contribute to career planning? what are their contributions to the career they will choose in the future?
- Does the 9th grade Fundamentals of IT Curriculum have a relationship with other courses?

Method

The research was conducted using a qualitative case study design. The sample for the research is a maximum diversity sample. Data for the study were collected through semi-structured interview forms. An inductive analysis approach was adopted for data analysis. MAXQDA 20 software package was used for the analysis of the research.

Findings

While the opinions of administrators and teachers about professional and social life generally contain positive opinions, it can be said that the opinions of the students are grouped under two sub-themes as positive and negative opinions. Fundamentals of IT course develops technical skills that can be used in social life; It can be interpreted that the content is sufficient in terms of knowledge and skills. The opinions of teachers and students regarding future career planning situations were gathered under two sub-themes as positive and negative opinions. The opinions of the managers are only included in the negative sub-theme. However, the opinions of teachers, students and administrators were mostly gathered under the sub-theme of negative opinions. It can be said that the Fundamentals of IT course does not contribute to the career planning situation, especially in the learning-teaching process and assessment and evaluation approaches, due to the lack of applications, web tools and materials. It is seen that the opinions on the overlap of the Fundamentals of IT course with the professional lives of the students are gathered under two sub-themes as positive and negative opinions.

Results and Discussion

Using the fifth generation assessment approach, the 9th Grade IT Curriculum applied in secondary education was evaluated and it was revealed to what extent the courses taught in line with the program's gains adapt to the needs of the students and their professional plans for the future.

The contributions of the Fundamentals of IT course to students' future career planning are as follows; It has been revealed that the course does not contribute to the career planning situation due to the lack of application, web tool, weekly course hours and materials, especially in the learning-teaching process and assessment and evaluation approaches. Uzgur and Aykaç (2016) revealed the lack of classrooms, materials and books for the course, especially in schools where information technology courses will take place.

The coincidences of the Fundamentals of IT course with the future careers of the students are as follows; The objectives of the curriculum coincide with the future professional life of the students. However, it was concluded that it could not be matched with the professional lives of the students, especially due to the intense content in the content and not being suitable for the level of the student, the lack of application opportunities in the learning-teaching process and the deficiencies in the measurement and evaluation dimension. Başçiftçi and Sunay (2011) revealed that the learning-teaching process and measurement-evaluation of the Basics of IT course, carried out with computer support rather than the recommended way, increased the academic success of the students and the permanence of their learning.

GİRİŞ

Bilişim teknolojileri alanında son zamanlarda meydana gelen gelişmeler nedeniyle hayatın her alanında yaygın hale gelmiştir. Bu doğrultuda dijital çağın getirisi olarak eğitim teknolojisi de hızlı bir oranda ilerleme kaydetmiştir (Akden & Koç, 2021; El-Sabagh & A. Hamed, 2020). Bu gelişim ile eğitim-öğretim ortamları tasarlanmış ve bilgisayar destekli hale getirilmiştir (Koç, 2008). Öğretim programları, dersler ve kazanımlar yoluyla iş ve işlemleri gerçekleştirmek için gerekli olan bilgi, beceri ve tutumları kazandıracak şekilde tasarlanmaktadır. Öte yandan eğitim etkinlikleri de bu amaç ışığında planlanmaktadır. Bilişim teknolojileri gelişen dünyada yaygın hale gelen bir alan olmuştur. Yaygın hale gelen bu alan, küreselleşen tüm sektörlerde temel olarak kullanılmaya başlamıştır. Dolayısıyla bilişim teknolojileri ve üretilen yazılımlar herkes tarafından kullanılabilmesi gerekmektedir (Göçer, 2020; MEB, 2022). İstek olmaktan çok gerekliliğe dönüşen bilişim teknolojilerinin kullanımını sağlamak adına yapılan çalışmaların ilk adımları 1997 yılında MEB tarafından atılmıştır. Sonuç olarak Bilgisayar/Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersleri, ülkemizde okutulmaya başlanmıştır. (Tebliğler Dergisi 1997-2013).

Okullarda bilişim teknolojileri eğitiminin verilmesi, bilişim teknolojilerini kullanma becerilerine sahip bireylerin yetiştirilmesinde çok önemli olduğunu düşünülmektedir (Rüßmann vd., 2015). Türkiye’de, istihdamın destekleyicisi olan ortaöğretim kurumlarında, Mesleki Eğitim ve Öğretim Sistemini Geliştirme Projesi (MEGEP) ışığında istihdamın niteliğini artırmak, ulusal ve uluslararası nitelikte birey yetiştirmek amaçları öğretim programlarına yansıtılmıştır (Küpçüoğlu, 2008). Bu amaç doğrultusunda, Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde Bilişim Teknolojileri Temelleri dersi programlara konulmuştur. Bilişim temelleri dersi öğretim programının genel amacı, sektörün korunması ve rekabet gücünün geliştirilmesidir (MEB, 2022).

Eğitim programları tarih boyunca bir yaklaşım benimsenerek değerlendirmeye alınmıştır. Değerlendirme, programa ait süreçleri irdelemek, programa dair bir yargıya varmak, programın doğurduğu sonuçları ortaya çıkarmak ve bu sonuçların nedenlerini araştırmak, program eğer deneniyorsa eksiklik ve aksaklıkların tespitini sağlamak, kalite ve verimlilik kontrolü yapmak amaçları ile gerçekleştirilmektedir (Demirel, 2017; Hatry & Newcomer, 2004; Ornstein & Hunkins, 2016; Uşun, 2016; Wholey vd. 2012) Program değerlendirme uygulamaları yirminci yüzyılın son kırk yılında çok büyük ilerleme kaydetmiştir (Stufflebeam & Coryn 2014, ss. 65). Bu durum ile birlikte programları değerlendirme yaklaşımları da çeşitlilik göstermeye başlamıştır. Program değerlendirme yaklaşımlarındaki bazı sınıflamalara bakacak

olursak; Ornstein & Hunkins (2016, ss. 295-298), bilimsel-modernist ve hümanistik-postmodernist değerlendirme yaklaşımları olarak sınıflamıştır. Fitzpatrick, Sanders & Worthen (2010, ss. 127-223), uzmanlık, tüketici, hedef, karar, katılımcı yönelimli olarak sınıflamıştır. Guba ve Lincoln değerlendirmeyi, pozitivist ve post-pozitivist düşünceye karşı çıkıp, yapılandırmacı ve katılımcı paradigmaları destekleyerek tarihsel boyut ile ele almıştır (Wholey vd. 2004).

İstihdamı destekleyicisi ortaöğretim kurumlarında okutulmakta olan 9. Sınıf Bilişim Teknolojileri Dersinin, nesilsel yaklaşım temelinde öğrencilerin ilgi, ihtiyaç, ekonominin ihtiyaç duyduğu beceriler, kariyer planlama gibi durumlarla uyumunu bütüncül bir bakış açısıyla irdelemeyi sağlayacak olan beşinci nesil değerlendirme yaklaşımı kullanarak değerlendirmek amaçlanmıştır. Çalışma paydaş grupların farklı bakış açılarını ortaya koyması; buna bağlı olarak grupların öz değerlendirme ile daha somut ve bağlama özgü sonuçlar çıkarması yönüyle önemli bir çalışmadır. Ayrıca çalışmayı önemli kılan bir diğer durum ise beşinci nesil değerlendirme yaklaşımının kullanıldığı bir program değerlendirme çalışmasına rastlanmamış olmasıdır.

Beşinci Nesil Değerlendirme hem bireyleri hem de organizasyonları kapsayan yapıcı eleştiri için metodolojik yeterlilik gerektiren bir değerlendirmedir. Temel amacı, uzun vadeli sürdürülebilir kalkınma için ortak bilgi oluşturmaktır. Dördüncü nesil değerlendirmeden farklı olarak sosyal inşacı paradigmayı temele alır (El Dessouki, 2016). Değerlendiricinin temel görevi, iyileştirmeler elde etmek için büyük projelerin ve programların sürekli eleştirel ve yapıcı değerlendirilmesini sağlamak için yansıtıcı öğrenme süreçlerini düzenlemektir. Öğrenme süreçleri bu değerlendirmede önemli bir yer tutar ve hem birey hem de organizasyon açısından değerlendirmeye katılır (Brulin & Svensson, 2016). Yeni bir inşacı paradigmada karar verme sürecini iyileştirmek için değerlendirme adımlarıyla ilgili tüm detayların paydaşlarla paylaşılması gerektiğini savunmaktadır (El Dessouky, 2016). Beşinci Nesil Değerlendirme yaklaşımının dört boyutu Şekil 1'de yer almaktadır.

Şekil 1

Değerlendirmenin Dört Boyutu

Şekil 1’de görüldüğü üzere, değerlendirilen, bir eğitim veya politika olabilir. Ancak hiç kimsenin kişilerarası ilişkilerinden bağımsız olarak anlaşılmasının mümkün olmaması nedeniyle bir kişi değerlendirilemez. Örneğin: Bir yönetim veya bir program değerlendirmesi yapılabilir. Amaç, öğrenme, verimlilik, üretkenlik, refah, iş tatmini veya yönetimin iyileştirilmesi olabilir. Değer, insanların kurumlarına olumlu katkıları olan, organizasyonun yetkin ve ortak sorumlu üyeleri olarak görüldüğü bir dünya görüşünü temel almaktadır. Herkesin görevi ortak arzu edilen bir geleceğe mümkün olduğu kadar katkıda bulunmakla yükümlüdür ve bu yükümlülük değerlendirmeyi de kapsamaktadır. Bilgi, uygulama bilgisi ile ilgilidir. Neyin işe yaradığı ve bu yararın nasıl artırılacağı konusu temeldir. Görüşme ve anketler yoluyla bilgiler üretilmektedir (Lund, 2011). Ayrıca Lund (2011), sosyal yapılandırıcılığa doğru geçiş yapmanın daha az maliyetli, pratikte faydalı, taktir edilen, yenilikçi bir öğrenme kültürüne yönelten, faydalı değerlendirmeler geliştirmeye özen gösteren, yeni bilgiler üretmeye yönelik önemli bir adımdır.

Alanyazın incelendiğinde, nesilsel değerlendirme ile ilgili çalışmalara rastlanmaktadır. Bu çalışmaların geneli konu ile ilgili olarak literatür taraması şeklinde iken (Brousselle & Buregeya, 2018; Brulin & Svensson, 2016; Cowin, 1996; El Dessouky, 2016; Fishman, 1992; Godfrey, 2009; Gregory, 2000; Heap, 1995; Heubner & Betts, 1999; Lai, 1991; Laughlin & Broadbent, 1996; Lay & Papadopoulos, 2007; Lund, 2011; Muñoz-Cuenca & Mata-Toledo, 2017; Palfrey & Thomas, 1999; Rebien, 1997; Russell & Willinsky, 1997; Yavuzarslan vd., 2020) az sayıda çalışma, bir programın nesilsel yaklaşımı benimseyen modelleri ile değerlendirilmesi üzerinedir (Avcı, Erikçi & Ok, 2021; Silky & Readling, 1992). Bu doğrultuda bu çalışmanın amacı 9. Sınıf Bilişim Teknolojilerini Temelleri dersi öğretim programının nesilsel yaklaşım bağlamında irdelemektir.

Bu amaç doğrultusunda beşinci nesil değerlendirme yaklaşımının amaç ve değer unsuru kapsamında, ortaöğretim öğrencilerinin ileride seçecekleri meslek ve sosyal hayatlarına, kariyer planlamalarına, ileride seçecekleri meslek hayatına katkısı incelenmiştir. Beşinci nesil değerlendirme yaklaşımının bilgi unsuru kapsamında ise,

9. sınıf Bilişim Teknolojilerinin Temelleri Dersi Öğretim Programının diğer derslerle ilişkisi incelenmiştir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Çalışma nitel araştırma yöntemi ile yürütülmüştür. Araştırma deseni durum çalışmasıdır. Durum çalışmaları, araştırmacının bir programı, olayı, etkinliği, süreci veya kişileri derinlemesine araştırdığı bir sorgulama stratejisidir (Creswell, 2009). Fraenkel vd., (2012)'a göre durum çalışması deseni tek bir birey, grup veya örneğin kapsamlı bir şekilde incelenmesini içerir. Belirli bir durumda olmanın 'nasıl bir şey olduğunu' tasvir etmeye, katılımcıların bir durumla ilgili yaşadıkları deneyimlerin, düşüncelerin ve duyguların "derin tanımını" yapmaya yardımcı olur (Cohen vd., 2007). Ayrıca bir durum ile bağlam arasındaki sınırlar açıkça belli olmadığında, sınırlı bir sistemin derinlemesine açıklanmasını ve analizini temel alan desen, durumu gerçek yaşam bağlamında incelemektedir (Merriam, 2009, 40). Bu tanımlardan hareketle, nesnel yaklaşım temel alınarak, 9. sınıf Bilişim Teknolojilerinin Temelleri dersi öğretim programının öğeleri doğrultusunda, programın öğrencilerin ilerideki mesleki, sosyal hayatları ve kariyer planlamalarına etkisinin derinlemesine incelenmesi araştırmanın durumunu oluşturmaktadır. Ayrıca programın paydaşları olan yöneticiler, öğretmenler ve öğrencilerin deneyimlerinden faydalanmak araştırmanın durumunu desteklemektedir.

Çalışma Grubu

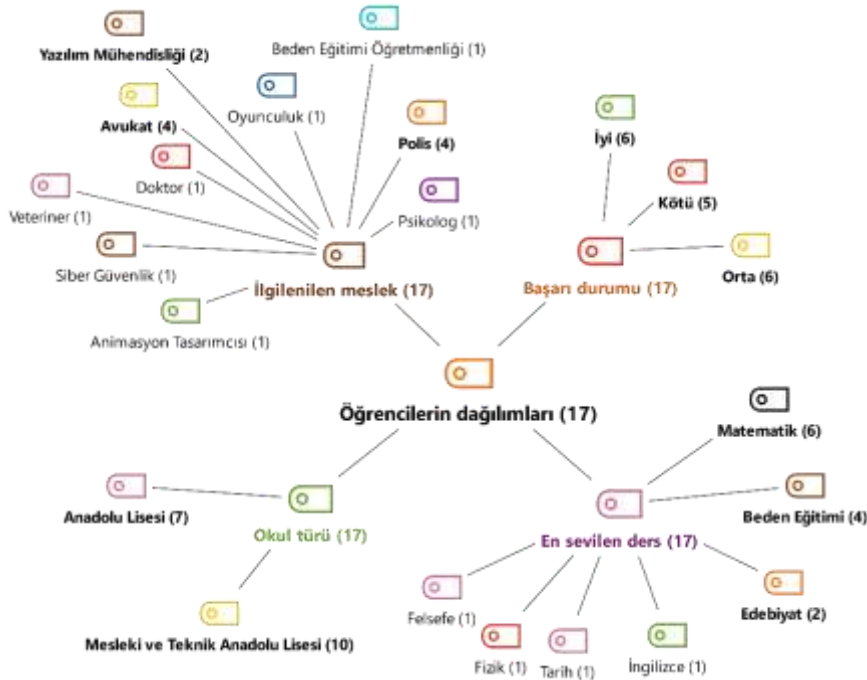
Araştırmanın çalışma grubunu, Türkiye'nin Batı Karadeniz Bölgesi'nde bulunan iki farklı türden devlet lisesinde eğitim gören 17 öğrenci, 4 öğretmen ve 2 yönetici oluşturmuştur. Çalışma grubu amaçlı örnekleme türlerinden maksimum çeşitlilik örneklemesine göre belirlenmiştir. Maksimum çeşitlilik örnekleme, probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmak amacıyla görece olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örnekte çalışma yapılan örneklemedir (Yıldırım, Şimşek, 2021, s.117). Maksimum çeşitlilik örnekleme, araştırma için ilgilenilen özelliklerin mümkün olan en geniş yelpazesini temsil edenlerin belirlenmesini ve aranmasını içeren örnekleme türüdür (Merriam, 2009, s. 79). Bu kapsamda, öğrencilerin çalışma grubu, en çok sevilen ders, ilgi çeken meslek, okul türü, başarı durumları bakımından çeşitlilik yaratan öğrencilerden; öğretmenlerin çalışma grubu, kıdem ve görev yapılan okul türü bakımından çeşitlilik yaratan öğretmenlerden; yöneticilerin çalışma grubu ise kıdem, yöneticilikteki kıdemi ve eğitim durumu bakımından çeşitlilik yaratan yöneticilerden seçilmiştir.

Tablo 1*Çalışma Grubunun Kodlanması*

Katılımcılar Kodlar	Öğrenci	Öğretmen	Yönetici
Ö	Ö1,Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö6,Ö7,Ö8,Ö9,Ö10,Ö11,Ö12,Ö13,Ö14,Ö15,Ö16,Ö17		
T		T1,T2,T3	
Y			Y1,Y2

Yukarıdaki tabloda verilen “Ö” öğrencilerin, “T” öğretmenlerin ve “Y” yöneticilerin kısaltmasını ifade etmektedir. Harflerden sonra gelen sayılar ise sırasıyla görüşülen katılımcıları ifade etmektedir.

Şekil 2’de öğrencilerin en çok sevdiği derslerin, ilgilendikleri mesleklerin, okul türlerinin ve başarı durumlarının dağılımı verilmiştir.

Şekil 2*Öğrencilerin Dağılımları*

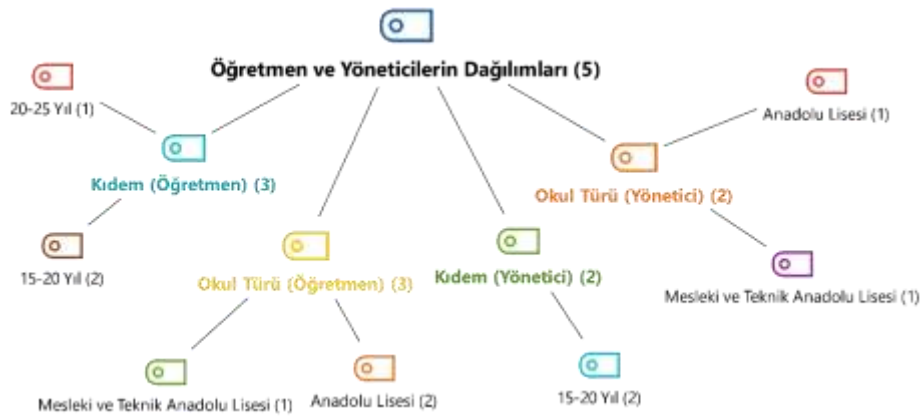
Şekil 2’de görüldüğü üzere öğrencilerin en çok sevdiği dersin matematik (6) olduğu, bu dersi beden eğitim (4), edebiyat (2), tarih (1), fizik (1), felsefe (1) ve İngilizce (1) derslerinin takip ettiği; öğrencilerin ilgilerini en çok avukatlık (4) ve polislik(4) mesleğinin çektiğini, bu meslekleri de yazılım mühendisliği (2), veterinerlik(1), psikologluk(1), siber güvenlik (1), doktorluk (1), oyunculuk (1) mesleklerinin takip ettiği; araştırmaya katılan öğrencilerin 10’unun Mesleki Teknik Anadolu lisesinde;

7'sinin Anadolu lisesinde öğrenim gördüğü; öğrencilerin başarı durumlarının iyi (6), orta(6) ve kötü(5) şeklinde dengeli bir şekilde dağıldığı görülmektedir. Ayrıca görüş alınan 17 öğrencilerin altısı erkek 11'i kadındır.

Şekil 3'te öğretmenlerin ve yöneticilerin kıdemlerine ve okul türlerine göre dağılımları verilmiştir.

Şekil 3

Öğretmen ve Yöneticilerin Dağılımları

Şekil 3 incelendiğinde iki öğretmenin 15-20 yıl aralığında; bir öğretmenin ise 20-25 yıl aralığında kıdeme sahip olduğu; öğretmenlerin ikisinin mesleki teknik Anadolu lisesinde, birinin ise Anadolu lisesinde görev yaptığı; araştırmaya katılan yöneticilerin ikisinin 15-20 yıl aralığında kıdeme sahip olduğu ve birinin Anadolu lisesinde diğeri ise Mesleki Teknik Anadolu lisesinde görev yaptığı görülmektedir. Ayrıca görüşmeye katılan öğretmenleri biri kadın ikisi erkek; yöneticilerin ise ikisi de erkektir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, belli süreler içinde planlanabilen, sürekli değişen koşullara uyum sağlamaya açık esnek ve organik bir yapıya sahip olan, tartışmanın kontrolünün görüşmeciye kaldığı görüşmelerdir (Tracy, 2013, s.139). Yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirilirken öncelikle beşinci nesil değerlendirme yaklaşımı temel alınarak açık uçlu soru havuzu oluşturulmuştur ve bu havuzda 13 soru yer almıştır. Soru havuzu oluşturulurken kapsam geçerliğini sağlamak adına beşinci nesil değerlendirme yaklaşımının dört unsuru düşünülerek soru yazmaya dikkat edilmiştir. Bunun yanında beşinci nesil değerlendirme yaklaşımının "değerlendirilen" unsurunda da belirtildiği üzere belirlenen dersin öğretim programı değerlendirilmeye alınmıştır. Çalışmaya paydaşlar dahil edilecek şekilde görüşme soruları tasarlanmıştır. Hazırlanan taslak görüşme soruları, 10'u eğitimde program geliştirme uzmanı ikisi bilişim teknolojileri uzmanı olmak üzere toplam 12 uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşleri Lawshe tekniğine göre incelenmiştir.

Lawshe tekniği, hazırlanan soruların anlaşılabilir olması, hedef kitleye uygunluğu, ön çalışmalarda elde edilen uzman görüşleri arasında uyum/uyumsuzluk ve kapsam ya da yapı geçerliğini irdelemek adına ortaya çıkmıştır. En az beş, en fazla 40 uzman görüşüne ihtiyaç duyulan teknikte her madde için “madde hedeflenen ölçüyor”, “madde yapı ile ilişkili ama gereksiz”, “madde hedeflenen yapıyı ölçmüyor” şeklinde derecelendirmeler bulunmaktadır (Lawshe, 1975). Uzmanlar adı geçen derecelendirme düzeylerine göre değerlendirmelerini yapmışlardır. Bu değerlendirmelerden hareketle her bir soruya ilişkin kapsam geçerlik oranları (KGO) hesaplanmıştır. Araştırma maddelerinin kapsam geçerlik oranı minimum .99 çıkmalıdır. Bu oranı sağlayan maddeler gerekli olarak nitelendirilmektedir (Lawshe, 1975). Maddelerin kapsam geçerlik oranları aşağıdaki Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Maddelerin Kapsam Geçerliği Oranları

Öğrenci Soruları	KGO	Öğretmen Soruları	KGO	Yönetici Soruları	KGO
1	1.00	1	1.00	1	1.00
2	1.00	2	1.00		
3	0.66	3	1.00		
4	1.00	4	1.00		

Tablo 2’de verilen oranlardan .99’un altında orana sahip olan bir madde gerekli ama yetersiz görülmüştür. Uzman görüşleri neticesinde, öğrencilerin kariyer planlamalarına yönelik olarak hazırlanan soru üzerinde cümle yapısı düzenlenerek görüşme sorularına son hali verilmiştir. Buna göre, KGO’ları dikkate alınarak araştırmanın temel aldığı değerlendirme yaklaşımını kapsayan, öğrenci ve öğretmenlere dört; yöneticilere ise bir açık uçlu soru ortaya çıkmıştır. Öğrenci, öğretmen ve yönetici görüşme formlarının son halinde, yaklaşımın değerlendirilen ögesi kapsamında programın dört ögesini (Hedef, içerik, öğrenme-öğretme etkinlikleri, ölçme değerlendirme) irdelenmiştir. Tablo 3’te soruların Beşinci Nesil Değerlendirme Yaklaşımını unsurlarına göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 3

Soruların Beşinci Nesil Değerlendirme Yaklaşımının Unsurlarına göre Dağılımı

Beşinci Nesil Değerlendirmenin Unsurları	Görüşme Sorularının Unsurlarına Göre Dağılımları
Amaç	<p>1. Sizce Bilişim teknolojilerinin temelleri dersinin öğrencilerin gelecekteki hayatlarına (Mesleki ve sosyal) katkıları neler olabilir? Siz yönetici olarak bu ders kapsamında onlara hangi imkanları sağlıyorsunuz? (YÖNETİCİ)</p> <p>2. Bilişim Teknolojilerinin temelleri dersinin, seçtiğiniz meslek hayatına ve sosyal hayatınıza yönelik katkıları neler olabilir?(ÖĞRENCİ) Bilgi Tutum Beceri yönünde katkıları nelerdir?</p> <p>3. Bilişim Teknolojilerinin temelleri dersi programı, öğrencilerin seçeceği meslek hayatı ve sosyal hayatına yönelik katkıları nelerdir? (ÖĞRETMEN) Bilgi Tutum Beceri yönünde katkıları nelerdir?</p>
Değer	<p>4. Bilişim teknolojilerinin temelleri dersi programı, geleceğe yönelik kariyer planlamasını nasıl etkiliyor? (ÖĞRENCİ) Programın hedefleri Programın içeriği Programda yer alan öğrenme-öğretme etkinlikleri Ölçme değerlendirme yöntemleri bakımından katkıları neler olabilir?</p> <p>5. Bilişim teknolojileri temelleri dersi programı, öğrencilerin kariyer planlama durumlarına etkileri nelerdir? (ÖĞRETMEN) Hedef İçerik Öğrenme-öğretme etkinlikleri Ölçme değerlendirme bakımından nasıl değerlendirirsiniz?</p> <p>6. Öğrencilerin kariyer planlamalarına katkıları ve seçecekleri mesleğe ait bilgi, tutum ve becerileri gerçekleştirmesi bakımından okul imkanlarını nasıl değerlendiriyorsunuz? (YÖNETİCİ)</p>
Bilgi	<p>7. Bilişim teknolojilerinin temelleri dersinde öğrendiklerinizin diğer derslerinize katkıları nelerdir? (ÖĞRENCİ) Öğrenme açısından Kendinizi geliştirmek açısından</p> <p>8. Bilişim teknolojilerinin temelleri dersinde öğrenilenlerin, öğrencilerin diğer derslerine katkıları nelerdir? (ÖĞRETMEN) Hedef İçerik Öğrenme-öğretme etkinlikleri Ölçme değerlendirme bakımından nasıl değerlendirirsiniz?</p>
Değerlendirilen	9. Bu unsuru kapsayacak şekilde tüm sorular programın öğeleri kapsamında hazırlanmıştır.

Tablo 3'te görüldüğü üzere her unsurda üçer soru yer almaktadır. Değerlendirilen unsuru göz önünde bulundurularak Bilişim Teknolojilerinin Temelleri dersi öğretim programının öğeleri sorgulanmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verilerini toplamak için Bartın Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulundan 12.05.2022 tarihli ve 8 numaralı toplantıdan araştırma için ETİK KURUL ONAY belgesi alınmıştır.

Türkiye'nin Batı Karadeniz bölgesinde yer alan iki devlet lisesinin yöneticilerinden öncelikle randevu alınarak görüşmenin yapılacağı ortam, yer, zaman ve saat netleştirilmiştir. Belirtilen zamanda ve mekânda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Her bir katılımcı ile ortalama 15 dk süren görüşme ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır.

Verilerin Analizi

Veri analizinde tümevarımsal analiz yaklaşımı benimsenmiştir. Tümevarımsal yaklaşım parçalardan yola çıkarak bütüne ulaşmayı hedefleyip, bütünden anlam çıkarmayı benimseyen bir yaklaşımdır (Tracy, 2013). Yapılan tümevarımsal analizde aşamalar şu şekildedir: öncelikle veriler düzenlenir ve hazırlanır. Hazırlanan veriler dikkatlice, üzerinde düşünülerek okunur. Okunan veriler ortaya çıkan genel fikirler doğrultusunda kodlanır. Oluşturulan kodlar düzenlenir, gerekirse kısaltılır. Oluşturulan kodlardan temalar belirlenir ve yorumlanır (Creswell,2009).

Veri analizi öncesinde ses kayıtları metne dönüştürülmüştür. Bu metinler MAXQDA 20 paket programına aktarılmıştır. Araştırmacılar tarafından birkaç kez okunan veriler, son aşamada kodlanmaya başlanmıştır. Anlam bütünlüğü içeren cümle ya da sözcük öbekleri kodlanarak tüm verileri kapsayan bir kod listesi oluşturulmuştur. Kodlama aşamasından sonra kodlar bütün olarak değerlendirilmiş ve benzerlikleri, farklılıklarından yola çıkarak tema ve alt temalar oluşturulmuştur. Temalar ve alt temalar araştırmacılar tarafından birkaç kez okunarak son şeklini almıştır. Son olarak MAXMAP üzerinden görselleştirilmiştir. Temalar ve alt temaları açıklayıcı doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmaların iç geçerliğinin desteklenmesi araştırmaların inandırıcılığını artırmaktadır (Türnüklü, 2000). Bu araştırmanın iç geçerliğinin sağlanması adına yapılmış olan ilk çalışma Lawshe tekniğine göre görüşme öncesi uzman görüşü alınması ve alınan önerilere göre kapsam geçerliği oranı hesaplanarak görüşme sorularının düzenlenmesidir (Lawshe, 1975). İkinci uygulama ise verilerin analizi için oluşturulan kod, tema ve alt temaların başka bir araştırmacı tarafından gözden geçirilip tekrar düzenlenmesidir. Bu araştırmada inandırıcılığı destekleyen diğer bir uygulama ise farklı lise türü, öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin araştırmaya dahil

edilerek çeşitlendirme yapılmasıdır. Bulgularda verilen doğrudan alıntılarda inandırıcılık adına yapılan uygulamalardandır (Baltacı, 2019; Yıldırım & Şimşek, 2021). Araştırmanın dış geçerliğini artırmak için aktarılabilişirliğinin sağlanması gerekmektedir. Dış geçerliği sağlamak adına ise veri toplama ve analiz süreci detaylı şekilde betimlenmiş, araştırmaya dahil edilen verilerin farklılığı yansıtacak biçimde düzenlenmesi için amaçlı örnekleme yapılmıştır. Görüşme süreci boyunca geçerliği olumsuz etkilememek adına görüşmeye ve görüşmeciye ait bilgiler net ve katkısız biçimde sunulmuştur.

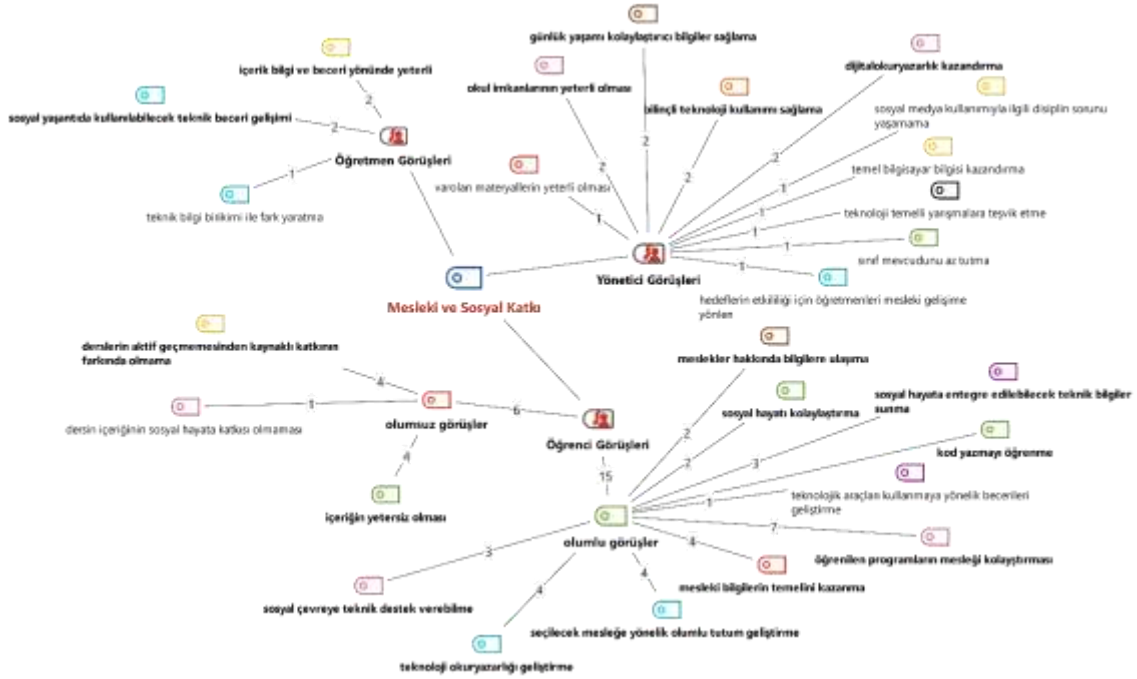
Nitel araştırmaların tutarlık ve teyit edilebilirliği adına yapılan çalışmalar araştırmanın güvenilirliğini desteklemektedir (Yıldırım & Şimşek, 2021). Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak adına, görüşmeye katılan tüm katılımcılara, hazırlanan görüşme soruları aynı biçimde sunulmuştur. Araştırmada toplanan ses kayıtları farklı zamanlarda iki kez çözümlenmiştir. Çözümlemelerin tutarlığı kontrol edilmiştir. Araştırmanın iç güvenilirliğini sağlamak adına başka bir araştırmacı tarafından veri toplama araçlarının düzenlenmesi, veri toplama ve analiz aşamaları gibi süreçlerde tutarlık incelemesi yapılmıştır (Baltacı, 2019). Araştırmanın dış güvenilirliğini sağlamak adına ise teyit incelemesi yapılmış ve katılımcıların ifade ettiği durumlar ile araştırmacının sonuçları karşılaştırılmıştır. Bunun yanında araştırmanın benzer ortamlarda yinlendiğinde benzer sonuçları verebilmesi adına katılımcılara ait bildiler şekiller halinde sunulmuştur. Araştırmanın sonuçlarının farklı araştırmalarla desteklenmesi adına sonuçlarla uyumlu kavramsal çerçeve açık şekilde sunulmuştur. Yine yöntem bölümünde veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizinin detaylı biçimde aktarılması dış güvenilirliği artırmaktadır (Türkünlü, 2000; Yıldırım & Şimşek, 2021).

BULGULAR

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgular katılımcıların görüşleri doğrultusunda belirlenen temalar göre ayrıştırılmış, katılımcı görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılarak özetlenmiştir. Şekil 4'te Bilişim Teknolojilerinin Temelleri dersinin öğrencilerin ileride seçecekleri mesleki ve sosyal hayatlarına yönelik katkılara ilişkin öğrenci, öğretmen ve yönetici görüşleri yer almaktadır. Görüşlerden birden fazla tekrar edenler koyu renk ile gösterilmiştir.

Şekil 4

Mesleki ve Sosyal Hayata Katkı

Şekil 4 incelendiğinde mesleki ve sosyal hayata yönelik olan yönetici ve öğretmen görüşleri olumlu, öğrencilerin görüşleri olumlu ve olumsuz olarak iki alt tema altında toplandığı görülmektedir. Dersin, sosyal yaşantıda kullanılabilecek teknik becerileri geliştirdiği; içeriğin bilgi ve beceri yönünde yeterli olduğu görülmektedir. Bu noktada T2 kodlu öğretmen, “Yani mesleki olarak tabii ki de bu tür cihazları kullanmayı öğrendikleri için onlar için faydalı ve yeterli olacaktır. Sosyal hayatta da nasıl söyleyeyim, yani en azından bilgisayar ve cep telefonu kullanmayı daha bilinçli olarak yaparlar.”; T1 kodlu öğretmen, “Beceri yönünde ders programında uygulamalı konularımız var. Bu uygulamalarda motor becerileri veya analitik düşünme yönünde tabii ki katkıları oluyor ... Seçeceği meslek hayatında da en basitinden temel bilgisayar bilgisine sahip olduğu için bir fatura ödeme merkezinde bile tercih ediliyor.”; şeklinde görüş bildirmişlerdir. Ayrıca ders, sosyal çevreye teknik destek vermeyi sağlamakta ve günlük hayatı kolaylaştırmaktadır. Bu noktada Ö7 kodlu öğrenci “...teknolojik araç gereçleri kullanırken öğrendiğim bilgileri kullanabilirim. Beceri yönünden şimdi avukatlık mesleğinde belki mühendisliğe göre daha az bir katkısı olabilir. Özellikle bilgiye ulaşma açısından katkı sağlar...” şeklinde görüş bildirmişlerdir. Özellikle öğrenci ve yöneticilerin görüşleri ışığında dersin öğrencilerde dijital okuryazarlığı geliştirdiği görülmektedir. Bu doğrultuda Y1 kodlu yönetici, “...bununla ilgili bizim bakanlığımızın değişik programları mevcut. İşte medya okuryazarlığı ile ilgili eğitimlerimiz mevcut...Bu yüzden okulumuz genel tüm liselerden farklı olarak materyal olarak çok zengin. Ancak seçmeli ders olduğu için BTT dersini seçen öğrencilerin mevcudunu az tutuyoruz ki herkese uygulama imkanı olsun...” Ö8 kodlu öğrenci “...bu ders sayesinde teknolojik konulara uzak kalmıyorum ve teknolojiyi gerektiği gibi kullanmayı öğreniyorum. Sonra da öğrendiklerimi her yerde kullanabiliyorum...” şeklinde görüş bildirmişlerdir. Bunların

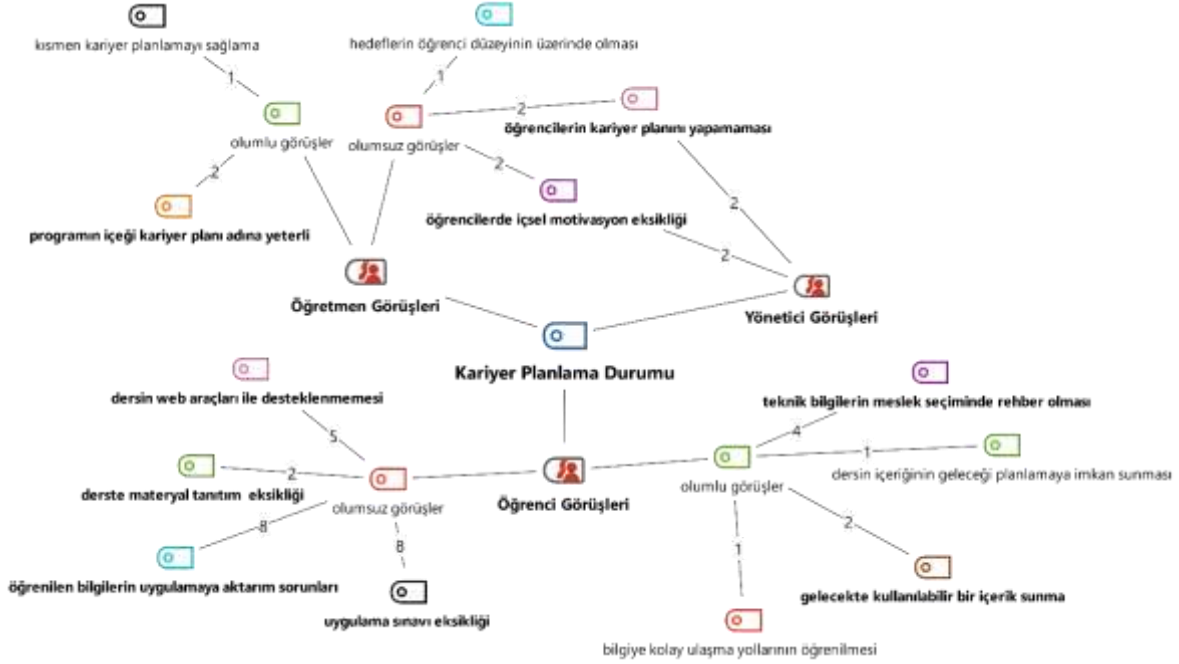
yanında dersin, öğrencilerin mesleki hayatına katkı sağladığı; öğrencilerin seçmek istedikleri mesleğe yönelik olumlu tutum geliştirmesine katkıda bulunduğu ve bu durumları okulların imkanlarının desteklediği söylenebilir. Bu noktada, Ö15 kodlu öğrenci, "...sececeğim mesleğe daha mutlu bakmamı sağlıyor. Sosyal olarak açık kaynak işletim olarak hani Word ya da power point kullanarak yaptığım slaytlar günlük dersler de ya da sosyal hayatımın farklı alanlarında bana yardımcı oluyor." T3 kodlu öğretmen, "Dersin içeriğinde bilgisayarla ilgili temel konulardan başlıyor. ...öğrencilerin o yüzden teknik olarak bir iş alırlarsa bilgisayar alanında çalışmak isterlerse orada yeterli bilgiler beceriler var."; Y2 kodlu yönetici, "... bugün bir markette kasiyer olarak çalışan bile bir bilişim cihazı kullanıyor dolayısıyla böyle temel bir dersin katkısı büyük ... Mesela bizim 4 tane atölyemiz var. En yenisi 7-8 yıllık biraz gerideyiz...ama mevcut teknoloji de içeriği sunma durumunda yeterli..." şeklinde görüş bildirmiştir. Ancak bu görüşleri aksine dersin, öğrenme-öğretme sürecindeki ve içerikteki eksikliklerden kaynaklı olarak mesleki ve sosyal hayata katkısının olmadığı söylenebilir. Bu durumu Ö2 kodlu öğrenci, "Hastalarımada teşhis koymamada zorlandığım zaman uygulamalar sayesinde öğrenebilmeme, araştırabilmeme yardımcı olacağını düşünüyorum. Dersin içeriği yeterli ama dışarıda çok işime yarayacağını düşünmüyorum."; Ö16 kodlu öğrenci "Hiçbir şey. Ben beden eğitimi öğretmeni olmak istiyorum bana bir katkısı olacağını düşünmüyorum. Ama mesela günlük hayatımda mesela baz farklı derslerin hocaları ekranı açamıyor, klavye falan donuyor ya onu açabiliyorum, orada katkı sağlıyor bana." şeklinde ifade etmiştir.

Genel çerçevede, öğrencilerin bir kısmının, öğretmen ve yöneticilerin tamamının ortak görüşleri ile Bilişim Teknolojilerinin Temelleri dersinin özellikle hedef boyutunda, öğrencilerin mesleki ve sosyal hayatına katkısının olduğu söylenebilir.

Şekil 5'te Bilişim Teknolojilerinin Temelleri dersinin, öğrencilerin geleceğe yönelik kariyer planlamasındaki etkisine ilişkin öğrenci, öğretmen ve yönetici görüşleri yer almaktadır. Görüşlerden birden fazla tekrar edenler koyu renk ile gösterilmiştir.

Şekil 5

Geleceğe Yönelik Kariyer Planlama

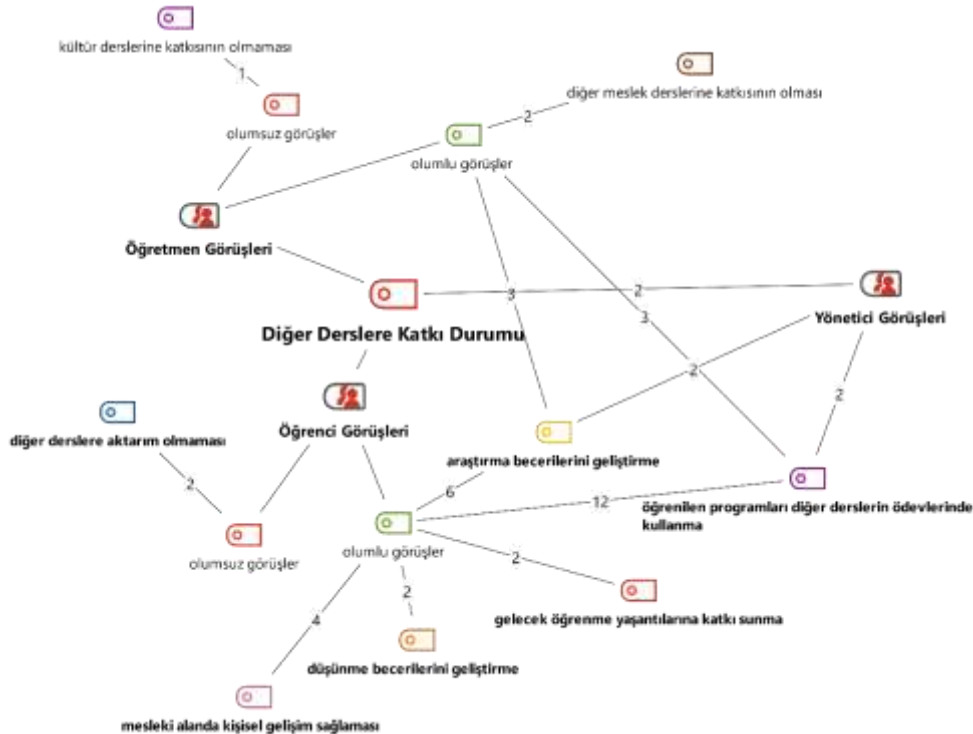
Şekil 5 incelendiğinde geleceğe yönelik kariyer planlama durumlarına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri olumlu ve olumsuz olarak iki alt temada toplanmıştır. Yöneticilerin görüşleri yalnızca olumsuz alt temasında yer almaktadır. Ancak öğretmen, öğrenci ve yönetici görüşleri ağırlıklı olarak olumsuz alt temasında toplanmıştır. Özellikle öğrenme-öğretme süreci ve ölçme değerlendirme yaklaşımlarında uygulama, web aracı ve materyal eksikliği nedeniyle dersin kariyer planlama durumuna katkısı olmadığı söylenebilir. Bu durumu Ö7 kodlu öğrenci, "...Ama sınavların daha fazla katkısı olurdu konuları kavramam ama sınav olmuyoruz yetersiz kalıyor bu yüzden uygulamalar." Ö6 kodlu öğrenci, "...bilgi teknolojileri bana mesleğimi öğreteceğine inanıyorum ama bunu daha da ilerletmem gerekeceğine inanıyorum. Dersler çok dolu geçmiyor, derslerde fazla bilgi verilmiyor, hani fazla ders işlemiyoruz bu yüzden aslında konular hakkında çok az bilgiye sahibim sadece kodlama yaptık, mesela dersin dolu geçtiğine inanmıyorum." şeklinde ifade etmiştir. Bunun yanında dersin özellikle içerik olarak kariyer planlamaya etkisi olduğu ancak öğrencilerdeki motivasyon eksikliği nedeniyle kariyer planlama durumuna katkısı olmadığı söylenebilir. Bu noktada T1 kodlu öğretmen, "...kariyer planlama aslında sekizinci sınıfta yapılarak buna göre lise tercih etmeleri gerekiyor öğrencilerimizin. Bizim öğrencilerimizin çoğu aslında bize diğer okullara gidemeyip mecburen geliyorlar bizim okulumuza sistem olarak. Yani genellikle kariyer planlamaları olmuyor ..." T3 kodlu öğretmen, "...öğrenciler buraya kariyer planı yaparak değil, rüzgâr savurduğu için buraya gelmek zorunda oldukları için geliyorlar. Başka okula gidemedikleri için geliyorlar...Bizim öğrencilerin kariyer planı yok. Ama içerik olarak genel değerlendirmek gerekirse içerik plan geliştirmeye uygun"; Y2 kodlu yönetici, "...okulumuzun imkanları da dersin kazanım ve içeriği de öğrencilerin kariyer planlama durumlarına etki edebilir...ama bizim çocuklarımızda

motivasyon eksikliği bulunmakta...kendileri hem kendilerine hem programlara inanmıyor..." şeklinde görüş bildirmiştir. Ayrıca derste öğrenilen teknik bilgilerin, seçilecek mesleklere aktarılabilir nitelikte olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda Ö12 kodlu öğrenci, "...bazı konularda katkısı oldu. Yani polisliğe gidersem orada masa başındaki işleri yapabilirim...Sistem falan için bana lazım olur. Onun dışında sistem kullanılan tüm mesleklere gidebilirim...derslerde tasarım yaparken ileride tasarım ile ilgili işler yapabileceğimi düşündüm" Ö11 kodlu öğrenci, "...böyle hangi mesleğe gideceksem gidiyim genel işleyişi öğreniyorum. Her mesleğe giderim diyorum öğrendiklerimle." T2 kodlu öğretmen, "Derste temel konuları görüyorlar diğer sınıflarda bu dersin devamı olarak daha ayrıntılı görüyorlar. Kariyer planlaması konusunda eğer ileride bu bölümde herhangi bir işte çalışmak istiyorlar mı bilmiyorum ama temel konuları gördükleri için her meslekte yardımcı olacaktır..." Y1 kodlu yönetici, "...mevcut içerik yeterli olsa bile öğrenciler okulumuza başka okul tercih edemediği için gelmekte. Bu durum da öğrencilerde kariyer planlama durumunu olumsuz etkilemektedir..." şeklinde görüş bildirmiştir.

Şekil 6'da Bilişim Teknolojilerinin Temelleri dersinde öğrencilerin öğrendiklerinin diğer derslere olan katkılarına ilişkin öğrenci, öğretmen ve yönetici görüşleri yer almaktadır. Görüşlerden birden fazla tekrar edenler koyu renk ile gösterilmiştir.

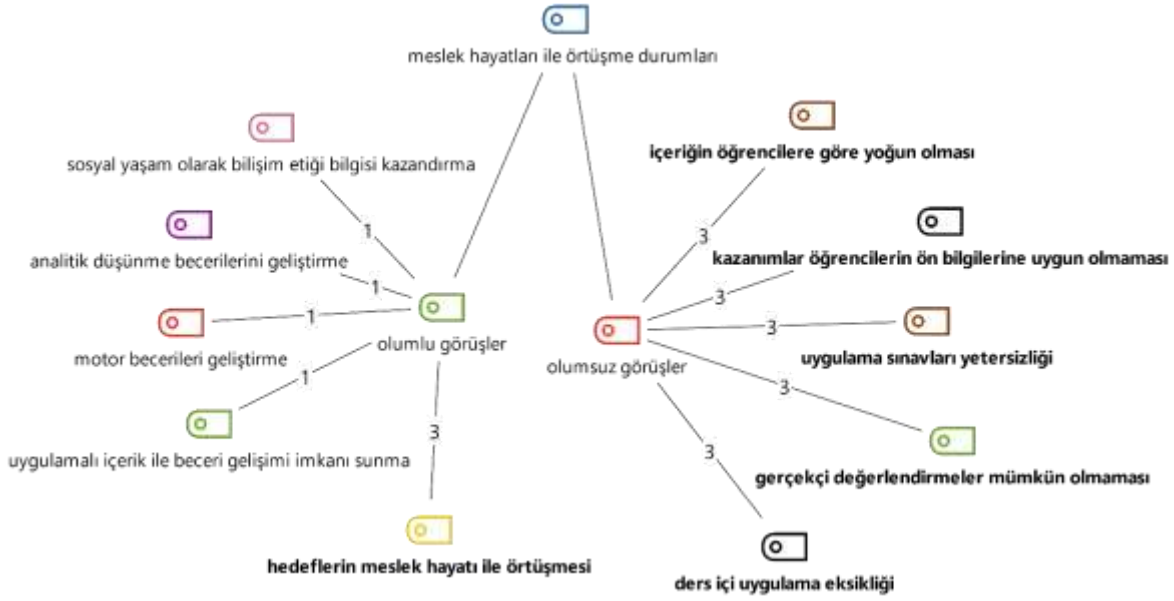
Şekil 6

Diğer Derslere Katkı

Şekil 6 incelendiğinde, öğrencilerin diğer derslerine katkı durumlarına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri olumlu ve olumsuz olarak iki alt temada toplanmıştır. Yöneticilerin görüşleri yalnızca olumlu alt temasında yer almaktadır. Ders, öğrencilerin araştırma becerilerini geliştirerek diğer derslerin ödevlerini yaparken katkı sağlamaktadır. Bu noktada Ö1 kodlu öğrenci, “...biz Word, excel, power pointi öğreniyoruz. Mesela üniversitede bir sunum ödevi ya da araştırma verseler rahatça hazırlarım, şu anda da mesela bir ödevim olunca hemen hazırlayabiliyorum.”; Ö3 kodlu öğrenci, “Diğer derslere mesela araştırma yapmakta, sunum yapmakta şu an dersini gördüğümüz için diğer derslerde böyle şeyler istendiğinde bize profesyonellik katıyor, zorlanmadan yapıyoruz mesela.”; Ö17 kodlu öğrenci, “Diğer derslerde ödev konusunda kullanabiliyorum, onun dışında bir de biri benden yardım istediğinde kullanabiliyorum.”; Y2 kodlu yönetici, “...ödev olsun sunum olsun rahat hazırlıyor çocuklar. Öğrendikleri programlar diğer derslerle daha da pekişiyor bu sayede...”; Y1 kodlu yönetici, “...öğrenciler özellikle bir ödev araştırırken daha bilinçli araştırıyorlar. Diğer arkadaşlarına da yani bu dersi almayan arkadaşlarına da bu konu da destek olduklarını görebiliyorum...”; T2 kodlu öğretmen, “Derslerde sunumlarda kullandıkları programlar ya da projeksiyon kullanımı, yazıcı kullanımı olsun. Burada bunları öğrendikleri için diğer derslerde dersi aksatmadan bilgilerini ortaya koyabileceklerdir.”; T3 kodlu öğretmen, “...genel olarak sunum yapmak, Word kullanmak vs. diğer derslerin ödevleri için sunum yapmak dokümana geçerken ya da bir mail gönderirken vs bu dersi almayanlardan daha hızlı yapabiliyorlar.” şeklinde görüş bildirmiştir. Ayrıca dersin diğer derslere katkısından çok, mesleki alanda kişisel gelişim sağladığı görülmektedir. Bu durumda T1 kodlu öğretmen, “İçerik olarak diğer derslerden tamamından bağımsız olduğu için kültür derslerine hiçbir katkısı yok ama meslek derslere katkısı var.” Ö10 kodlu öğrenci, “Ben derslerde gördüğüm bir şeyi diğer derslerde hiç kullanamadım. Bir katkısı olmadı ama kendimi geliştirme olarak polis olamazsam bilgilerimle çok yerde iş bulurum.” şeklinde görüş bildirmiştir.

Şekil 7’de Bilişim Teknolojilerinin Temelleri dersi programının, öğrencilerin ilerideki meslek hayatları ile örtüşme durumları hakkındaki öğretmen görüşleri yer almaktadır. Görüşlerden birden fazla tekrar edenler koyu renk ile gösterilmiştir.

Şekil 7:*Meslek Hayatları ile Örtüşme Durumları*

Şekil 7 incelendiğinde Bilişim Teknolojilerinin Temelleri dersinin öğrencilerin meslek hayatları ile örtüşme durumlarına ilişkin görüşlerin olumlu ve olumsuz olarak iki alt temada toplandığı görülmektedir. Dersin hedeflerinin, öğrencilerin gelecekteki meslek hayatları ile örtüştüğü ancak özellikle içerikteki yoğun ve öğrenci seviyesine uygun olmama durumu, öğrenme-öğretme sürecindeki uygulama imkanı eksikliği ve ölçme değerlendirme boyutundaki eksiklikler olduğu söylenebilir. Bu noktada T1 kodlu öğretmen, “Dediğim gibi en başta bilişim etiği hayatımızın her yerinde olduğu için bu konular tamamen örtüşüyor ama öğrencilere göre yoğun. Bunun yanında bilgisayarın donanım ve yazılım işletim sistemi kurulumu üzerine de bilgi sahibi oluyorlar bunlar da yine dediğim gibi tüm meslek alanlarında bilgisayar bulunduğu için hedefler açısından örtüşüyor... hem derste hem de derslerin sonunda uygulama imkanımız zor...” T2 kodlu öğretmen, “...okulda kullandığımız araç gereçler yetersiz...O yüzden bazı konular teorik olarak anlattığımızla kalıyor. Bazıları temel düzeyde kalıyor, profesyonelleşemiyor. Elimizdeki atölyedeki eleman ve ekipmanlara göre ölçme değerlendirme de yetersiz kalıyor. Programda hedef ve içerik konusunda sorun yok uygulama ölçme anlamında sorunlar çıkıyor.” T3 kodlu öğretmen, “... Hedef anlamında kazanım olarak da örtüşüyor. Biraz daha belki okullardaki atölyelerimiz yetersiz malzeme anlamında... Bir de ders saati yeterli değil. İçerik o kadar dolu ve yoğun ki yetmiyor ders saati. Öğrenme etkinlikleri çok fazla mesela öğrenciden afiş hazırlamasını istiyor web 2 araçlarını kullanarak. Öğrenci eksik kalıyor web aracını bilmiyor ki. ... içerikte çok şey istenmiş ama bizim öğrencilerde öyle bir alt yapı yok. Ölçme değerlendirme olarak ilk sınavı yazılı ikinci sınavı uygulama yapıyoruz. Ama aslında çok verimli bir ölçme yapamıyoruz...” şeklinde görüş bildirmiştir. Genel çerçevede, Bilişim Teknolojilerinin Temelleri dersinin hedefler açısından meslek hayatları ile örtüştüğü; içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme değerlendirme açısından örtüşmediği yorumu yapılabilir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, beşinci nesil değerlendirme yaklaşımını kullanarak ortaöğretimde uygulanan 9. Sınıf Bilişim Teknolojileri Dersi Öğretim Programı değerlendirilmiş ve programın kazanımları doğrultusunda işlenen derslerin, öğrencilerin ihtiyaçlarına ve geleceğe dair mesleki planlarına ne ölçüde uyum sağladığı ortaya konulmuştur. Bilişim Teknolojilerinin Temelleri dersinin, öğrencilerin sosyal hayatları ve gelecekte seçmek istedikleri mesleğe yönelik katkıları şu şekildedir; ders, sosyal yaşantıda kullanılabilir teknik becerileri geliştirmektedir. Programın içeriği bilgi ve beceri yönünden yeterlidir. Ayrıca ders, sosyal çevreye teknik destek vermeyi sağlamak ve günlük hayatı kolaylaştırmaktadır. Özellikle öğrenci ve yöneticilerin görüşleri ışığında, dersin öğrencilerde dijital okuryazarlığı geliştirdiği ortaya çıkmıştır. Bunların yanında Bilişim Teknolojilerinin Temelleri dersinin, öğrencilerin mesleki hayatına katkı sağladığı; öğrencilerin seçmek istedikleri mesleğe yönelik olumlu tutum geliştirmesine katkıda bulunduğu ve bu durumları okulların imkanlarının desteklediği söylenebilir. Genel çerçevede, öğrencilerin bir kısmının, öğretmen ve yöneticilerin tamamının ortak görüşleri ile Bilişim Teknolojilerinin Temelleri dersinin öğrencilerin mesleki ve sosyal hayatına katısının olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bilişim Teknolojilerinin Temelleri dersinin öğrencilerin geleceğe yönelik kariyer planlama durumlarına katkıları şu şekildedir; özellikle öğrenme-öğretme süreci ve ölçme değerlendirme yaklaşımlarında uygulama, web aracı, haftalık ders saati ve materyal eksikliği nedeniyle dersin kariyer planlama durumuna katkısı olmadığı ortaya çıkmıştır. Uzgur & Aykaç (2016), özellikle okullarda bilişim teknolojileri derslerinin gerçekleştirileceği sınıfların, derse yönelik materyal ve kitapların eksikliğini ortaya koymuştur. Gülcü, Aydın & Aydın (2013), Bilişim Teknolojileri dersinin yürütüldüğü laboratuvar, donanım, kaynak ve haftalık ders saati yetersizliğinin programı uygulama başarısını düşürdüğünü ortaya koymuştur. Bunun yanında dersin özellikle içerik olarak kariyer planlamaya etkisi olduğu ancak öğrencilerdeki motivasyon eksikliği nedeniyle kariyer planlama durumuna katkısı bulunmamaktadır. Ayrıca Bilişim Teknolojilerinin Temelleri dersinin içeriğinin, seçilecek mesleklere aktarılabilir nitelikte olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Bilişim Teknolojilerinin Temelleri dersinin diğer derslere olan katkıları şu şekildedir; ders, öğrencilerin araştırma ve düşünme becerilerini geliştirerek diğer derslerin ödevlerini yaparken katkı sağlamaktadır. Ayrıca dersin diğer derslere katkısından çok, mesleki alanda kişisel gelişim sağladığı görülmektedir. Dersin içeriği teknik derslerin öğrenme yaşantılarına katkı sunarken, kültür derslerine bir katkı sağlamamaktadır.

Bilişim Teknolojilerinin Temelleri dersi programının hedef boyutu öğrencilerin gelecekteki meslek hayatları ile örtüşürken; özellikle içerik boyutundaki yoğun ve öğrenci seviyesine uygun olmama durumu, öğrenme-öğretme süreci boyutundaki uygulama imkânı eksikliği ve ölçme değerlendirme boyutundaki eksiklikler nedeniyle programın hedefler dışındaki diğer boyutlarının, öğrencilerin meslek hayatları ile örtüştüremediği sonucuna ulaşılmıştır. Başçiftçi & Sunay (2011) Bilişim Teknolojilerinin Temelleri dersi öğrenme-öğretme süreci ve ölçme değerlendirmenin, önerilen şekilde yürütülmesinden çok bilgisayar destekli olarak yürütülmesinin öğrencilerin derse yönelik akademik başarısını ve öğrenmelerin kalıcılığının arttığını ortaya koymuştur. Küpçüoğlu (2008) da öğrenme öğretmen süreci ve ölçme değerlendirmedeki materyal çeşitliliğinin öğrencilerin öğrenme, motivasyon, sorumluluk, memnuniyet gibi durumlarını olumlu etkilediğini ortaya koymuştur. Akgünler (2007), diğer araştırmalarda olduğu gibi özellikle bilişim teknolojilerinin temelleri dersinin öğrenme-öğretme süreci ve ölçme değerlendirme durumları üzerine eğilmiştir. Yürüttüğü çalışmada öğrenme-öğretme süreçleri ve ölçme değerlendirmenin, klasik ders işleyişinden ziyade materyal, yöntem ve teknik ile çeşitlendirilmesi başarıyı olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur. İncelenen çalışmaların da desteklediği üzere Bilişim Teknolojilerinin Temelleri dersi programı hedefleri öğrencilerin mesleki, sosyal, kariyer planlama ve diğer derslerine katkı sağlamaktadır. Ancak içeriğin yoğunluğu, öğrenme-öğretme süreçleri ve ölçme değerlendirme etkinliklerinin gerçekleştirileceği ortamdaki materyal, süre, kaynak eksikliği nedenleriyle katkı sağlanamadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

ÖNERİLER

Araştırmada elde edilen bulgular ve ortaya çıkan sonuçlardan hareketle programın içeriği öğrencilerin seviye ve motivasyonuna göre düzenlenmelidir. Öğretmenler, öğrenme-öğretme süreçleri ve ölçme değerlendirme durumlarını çeşitlendirmelidir. Bu çeşitlendirmeyi sağlayacak öğretim ortamları ve kaynaklar sağlanmalıdır. Öğrencilerin bireysel uygulamalar gerçekleştirebilmeleri sağlanarak, motivasyonları desteklenmelidir. Bu araştırma Batı Karadeniz'de yer alan bir ilçedeki, dersi alan iki orta öğretim kurumu ile sınırlıdır. Bu nedenle, araştırmanın çalışma grubu, farklı ilçelerdeki dersi alan okullar ile sayısı artırılarak tekrar düzenlenebilir. Paydaş grupların farklı bakış açıları ortaya koyan; buna bağlı olarak grupların öz değerlendirme ile daha somut ve bağlama özgü sonuçlar çıkarmayı sağlayan beşinci nesil değerlendirme yaklaşımı benimsenerek farklı ders programları değerlendirilebilir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

1. Yazar Katkı Oranı: % 50
2. Yazar Katkı Oranı: % 50

Destek ve Teřekkür Beyanı

Yazar(lar), bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır.

Çatışma Beyanı

Yazar(lar), bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Etik Kurul Beyanı

Yazarlar bu makalenin araştırılması için Bartın Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulundan 12.05.2022 tarihli ve 8 numaralı toplantıdan araştırma için ETİK KURUL ONAY belgesi alınmıştır.

KAYNAKÇA

- Akden, G., & Koç, M. (2021). Ortaokullardaki bilişim teknolojileri ve yazılım dersinin müfredatına yönelik bilişim teknolojileri öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi. *Proceedings Book*, 92.
- Avcı, N., Erikçi, B., & Ok, A. (2021). Ortaöğretim temel düzey matematik dersi öğretim programının Stake'in yanıtlayıcı değerlendirme modeli ile değerlendirilmesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi (ENAD)*, 27, 1–25.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368–388. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.598299> OUCI+2Home+2Index Academic Docs+2
- Brousselle, A., & Buregeya, J. M. (2018). Theory-based evaluations: Framing the existence of a new theory in evaluation and the rise of the 5th generation. *Evaluation*, 24(2), 153–168. <https://doi.org/10.1177/1356389018765487>
- Brulin, G., & Svensson, L. (2012). *Managing sustainable development programmes: A learning approach to change*. Gower Publishing. OUCI
- Cowin, B. (1996). Fourth generation evaluation, program review and the institutional researcher. *ERIC*. <https://eric.ed.gov/?id=ED407984> ERIC
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Research methods in education* (6th ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203029053>
- Creswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (3rd ed.). Sage Publications. Amazon+6SCIRP+6SCIRP+6
- Demirel, Ö. (2017). *Eğitimde program geliştirme: Kuramdan uygulamaya* (27. baskı). Pegem Akademi Yayıncılık. Pegem Depo
- El Dessouky, N. F. (2016). Public policy evaluation theory: From first to fifth generation. *EPRA International Journal of Economic and Business Review*, 4(4), 15–25.
- El-Sabagh, H. A., & Hamed, E. H. A. (2020). The relationship between learning styles and learning motivation of students at Umm Al-Qura University. *Egyptian Association for Educational Computer Journal*, 8(1), 1–15.
- Fishman, D. B. (1992). Postmodernism comes to program evaluation: A critical review of Guba and Lincoln's fourth generation evaluation. *Evaluation and Program Planning*, 15(3), 263–270. [https://doi.org/10.1016/0149-7189\(92\)90051-G](https://doi.org/10.1016/0149-7189(92)90051-G)
- Fitzpatrick, J. L., Sanders, J. R., & Worthen, B. R. (2010). *Program evaluation: Alternative approaches and practical guidelines* (4th ed.). Pearson.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education* (8th ed.). McGraw-Hill.
- Frye, A. W., & Hemmer, P. A. (2012). Program evaluation models and related theories: AMEE guide no. 67. *Medical Teacher*, 34(5), e288–e299. <https://doi.org/10.3109/0142159X.2012.668637>
- Godfrey, J. T. (2009). *Following the yellow brick road of teacher training: A fourth generation evaluation of an INSET course in Istanbul* (Unpublished doctoral dissertation). University of Exeter.

- Göçer, G. (2021). *Bilişim teknolojileri ve yazılım dersi öğretim programının Eisner'in eğitsel eleştiri modeline göre değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Gregory, A. (2000). Problematizing participation: A critical review of approaches to participation in evaluation theory. *Evaluation*, 6(2), 179–199. <https://doi.org/10.1177/13563890022209208> ResearchGate+ISAGE Journals+1
- Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1989). *Fourth generation evaluation*. Sage Publications. ResearchGate
- Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (2001). Guidelines and checklist for constructivist (a.k.a. fourth generation) evaluation. Western Michigan University Evaluation Center. <https://files.wmich.edu/s3fs-public/attachments/u350/2014/constructivisteval.pdf>files.wmich.edu
- Güven, M., & Alan, B. (2020). Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme. In H. Şeker (Ed.), *Eğitim durumlarının düzenlenmesi ve değerlendirilmesi* (ss. 1–398). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Heap, J. L. (1995). Constructionism in the rhetoric and practice of fourth generation evaluation. *Evaluation and Program Planning*, 18(1), 51–61. [https://doi.org/10.1016/0149-7189\(94\)00049-4](https://doi.org/10.1016/0149-7189(94)00049-4)
- Huebner, A. J., & Betts, S. C. (1999). Examining fourth generation evaluation: Application to positive youth development. *Evaluation*, 5(3), 340–358. <https://doi.org/10.1177/13563899922209020>
- Hunkins, F. P., & Ornstein, A. C. (2016). *Curriculum: Foundations, principles, and issues* (7th ed.). Pearson Education.
- Koç, A. (2008). *Bilişim teknolojilerinin temelleri eğitiminin ölçme değerlendirme sisteminin geliştirilmesi* [Yüksek lisans tezi, Bahçeşehir Üniversitesi]. Bahçeşehir Üniversitesi Açık Erişim Sistemi. <https://acikerisim.bahcesehir.edu.tr/handle/20.500.12469/550791>
- Küpçüoğlu, E. (2008). *Bilişim teknolojilerinin temelleri: Eğitimin ortaöğretimde interaktif yöntemlerle verilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Lai, M. K. (1991, April). Field-based concerns about fourth-generation evaluation theory [Konferans sunumu]. American Educational Research Association Annual Meeting, Chicago, IL. <https://eric.ed.gov/?id=ED335393ERIC+1ERIC+1>
- Laughlin, R., & Broadbent, J. (1996). Redesigning fourth generation evaluation: An evaluation model for the public-sector reforms in the UK? *Evaluation*, 2(4), 431–451. <https://doi.org/10.1177/135638909600200405>
- Lay, M., & Papadopoulos, I. (2007). An exploration of fourth generation evaluation in practice. *Evaluation*, 13(4), 495–504. <https://doi.org/10.1177/1356389007082126>
- Lawshe, C. H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel Psychology*, 28(4), 563–575. <https://doi.org/10.1111/j.1744-6570.1975.tb01393.x>
- Lund, G. E. (2011). Fifth-generation evaluation. https://www.researchgate.net/publication/325334758_Fifth_Generation_Evaluation ResearchGate+1ResearchGate+1

- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2022). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Anadolu Meslek ve Anadolu Teknik Programı Bilişim Teknolojileri Alanı Çerçeve Öğretim Programı. https://mtegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_03/18112212_bilisim_teknolojileri_cerceve_ogretim_programi.pdf
- MEGEP. (n.d.). Mesleki eğitim ve öğretim sistemini geliştirme projesi. <https://www.megep.meb.gov.tr/megep/genel/megep.htm>
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. Jossey-Bass.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1997). İlköğretim okulu haftalık ders çizelgesi. *Tebliğler Dergisi*, 2481, 643–645. <http://tebligler.meb.gov.tr/index.php/tuem-sayilar/finish/61-1997/335-2481-ekim1997Home>
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2013). İlköğretim kurumları (ilkokul ve ortaokul) haftalık ders çizelgesinin ortaokul kısmında değişiklik yapılması. *Tebliğler Dergisi*, 2669, 1–3. <http://tebligler.meb.gov.tr/index.php/tuem-sayilar/finish/80-2013/1084-2669-haziran-2013>
- Muñoz-Cuenca, G. A., & Mata-Toledo, R. A. (2017, January). The fifth generation of evaluation: Evaluating for quality [Konferans sunumu]. Hawaii University International Conferences– Science, Technology & Engineering, Arts, Mathematics & Education, Honolulu, Hawaii.
- Palfrey, C., & Thomas, P. (1999). Politics and policy evaluation. *Public Policy and Administration*, 14(4), 58–70. <https://doi.org/10.1177/095207679901400405Grafati+1Hydi+1>
- Rebien, C. C. (1997). Development assistance evaluation and the foundations of program evaluation. *Evaluation Review*, 21(4), 438–460. <https://doi.org/10.1177/0193841X9702100402IDEAS/RePEc>
- Russell, N., & Willinsky, J. (1997). Fourth generation educational evaluation: The impact of a post-modern paradigm on school-based evaluation. *Studies in Educational Evaluation*, 23(3), 187–199.
- Rüßmann, M., Lorenz, M., Gerbert, P., Waldner, M., Justus, J., Engel, P., & Harnisch, M. (2015). *Industry 4.0: The future of productivity and growth in manufacturing industries*. Boston Consulting Group. https://www.bcg.com/publications/2015/engineered_products_project_business_industry_4_future_productivity_growth_manufacturing_industriesSCIRP+1BCG+Global+1
- Silky, W., & Readling, J. (1992). REDSIL: A fourth generation evaluation model for gifted education programs. *Roeper Review*, 15(2), 67–69.
- Stufflebeam, D. L., & Coryn, C. L. S. (2014). *Evaluation theory, models, and applications* (2nd ed.). Jossey-Bass.
- Şeker, H. (2019). Program değerlendirme. In H. Şeker (Ed.), *Eğitimde program geliştirme: Kavramlar ve yaklaşımlar*(pp. xx–xx). Pegem Akademi.
- Tracy, S. J. (2013). *Qualitative research methods: Collecting evidence, crafting analysis, communicating impact*. Wiley.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılacak nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 6(24), 543–559.
- Uşun, S. (2011). Introduction and comparison of different program evaluation approaches. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1(21), 1–12.

- Uşun, S. (2016). *Eğitimde program değerlendirme: Süreçler, yaklaşımlar ve modeller* (2. bs.). Anı Yayıncılık.
- Yavuzarslan, H., Arslan, A., & Arslan, Ş. (2020). Program değerlendirmeye nesilsel yaklaşım. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(2), 359–365.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. bs.). Seçkin Yayıncılık. Academia+4Home+4SCIRP+4
- Wholey, J. S., Hatry, H. P., & Newcomer, K. E. (Eds.). (2010). *Handbook of practical program evaluation* (3rd ed.). Jossey-Bass.
- Worthen, B. R. (1990). Program evaluation. In H. J. Walberg & G. D. Haertel (Eds.), *The international encyclopedia of educational evaluation* (pp. 42–47). Pergamon Press. Doküman